

REMISSVAR

2018-08-31
Dnr 3.9:0299/18

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Betänkandet (SOU 2018:18) Statens stöd till trossamfund i ett mångreligiöst Sverige

(dnr Ku2018/00653/D)

Inledning

Barnombudsmannen har getts möjlighet att yttra sig över förslagen och bedömningarna i betänkandet. Detta gör vi med utgångspunkt i vårt uppdrag att företräda barns och ungas rättigheter och intressen utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Yttrandet behandlar bara de delar av betänkandet som berör barn och unga. I övriga delar har Barnombudsmannen inte några kommentarer.

Barnombudsmannen vill inledningsvis särskilt betona några av de skyldigheter som åligger den svenska staten när det gäller tillförsäkrande av barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen. Den svenska staten ska enligt barnkonventionens artikel 2 respektera och tillförsäkra varje barn inom landets jurisdiktion de rättigheter som anges i barnkonventionen, utan åtskillnad av något slag. Enligt artikel 4 ska staten vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa åtgärder och andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i barnkonventionen. Enligt artikel 6.2 är staten till det yttersta av sin förmåga skyldig att säkerställa barnets överlevnad och utveckling. Staten är vidare enligt artikel 19:1 skyldig att vidta alla lämpliga åtgärder för att skydda barnet mot alla former av fysiskt och psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp. Enligt artikel 24.3 ska staten vidta alla effektiva och lämpliga åtgärder i syfte att avskaffa traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa.

Enligt artikel 5 i barnkonventionen ska staten respektera det ansvar och de rättigheter och skyldigheter som tillkommer föräldrar eller, där så är tillämpligt, medlemmar av den utvidgade familjen eller gemenskapen enligt lokal sedvänja, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet, att på ett sätt som står i överensstämmelse med den fortlöpande utvecklingen av barnets förmåga ge lämplig ledning och råd då barnet utövar de rättigheter som erkänns i barnkonventionen. Enligt artikel 14 ska staten respektera barnets rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Staten ska vidare respektera föräldrarnas och, i förekommande fall, vårdnadshavares rättigheter och skyldigheter att på ett sätt som är förenligt med barnets fortlöpande utveckling ge barnet ledning då det utövar sin rätt.

Ett förtydligt demokratikriterium

I betänkandet föreslås ett förändrat demokratikriterium, det vill säga det villkor för statligt stöd till trossamfund som handlar om trossamfundets förhållande till samhällets grundläggande värderingar. Utredningen föreslår ett demokratikriterium som exkluderar trossamfund som agerar i strid med särskilt skyddsvärda grundläggande värderingar i det svenska samhället. I förslaget om ny lag om stöd till trossamfund anges bland annat att stöd inte ska få lämnas om trossamfundet eller någon av dess församlingar eller företrädare inom ramen för trossamfundets eller en församlings verksamhet (1) utövar våld mot person, tvång eller hot eller (2) kränker ett barns rättigheter på sådant sätt att det finns en påtaglig risk för att barnets hälsa eller utveckling skadas. Detsamma ska gälla om någon av de nämnda inom ramen för verksamheten rättfärdigar, främjar eller uppmanar till någon sådan kränkning som nämns i (1) eller (2).

Barnombudsmannen delar utredningens bedömning avseende vilka av samhällets grundläggande värderingar som i detta sammanhang bör lyftas upp som särskilt skyddsvärda, med utgångspunkt i program- och målsättningsstadgandet i 1 kap. 2 § regeringsformen och den svenska statens skyldigheter att främja och skydda dessa värden i internationella konventioner, såsom barnkonventionen. Barnombudsmannen ser mycket positivt på att barns rätt lyfts upp som ett särskilt skyddsvärt intresse, och att det allmännas ansvar i förhållande till barns rättigheter betonas av utredningen särskilt. När det gäller utformningen av exkluderingsgrunderna enligt den föreslagna lydelsen, och det resonemang som utredningens bedömning grundar sig på, vill Barnombudsmannen dock framföra följande.

Att utforma exkluderingsgrunden avseende kränkningar av barns rättigheter som att det krävs en *påtaglig* risk för att barns hälsa eller utveckling skadas innebär enligt Barnombudsmannen en orimligt restriktiv exkluderingsgrund, i förhållande till de skyldigheter som staten har för att säkerställa att barn tillförsäkras sina rättigheter i enlighet med barnkonventionen. Det framgår enligt Barnombudsmannen inte heller varför utredningen har kommit fram till att bör krävas en *påtaglig* risk för skada på barns hälsa eller utveckling, utöver rättighetskränkningen. Uttrycket *påtaglig* risk innebär enligt utredningen att det inte kan vara fråga om någon ringa eller oklar risk för skada. I utredningen hänvisas till att detta uttryck används i 1 och 2 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) avseende tvångsåtgärder då samtycke till behövlig vård saknas. Enligt Barnombudsmannen är denna lagstiftning också av en icke jämförbar karaktär, då tvångsinskränkningen enligt LVU innebär ett långtgående tvångsinskränkande från det allmänna, där barn omhändertas ur sitt sammanhang av samhället, som en sista skyddsåtgärd för barn.

Med den utformning som exkluderingsgrunden om barns rätt nu har ser Barnombudsmannen en stor risk för att bestämmelsen kommer att tillämpas mycket restriktivt. De exempel som tas upp i betänkandet avseende vilka typer av kränkningar av barns rättigheter faller i stor utsträckning in redan under (1) utövar våld mot person, tvång eller hot, till exempel skadliga bestraffningar och könsstympning av flickor.

När det gäller exkluderingsgrunden (1) utövar våld mot person, tvång eller hot, vill Barnombudsmannen även lyfta vikten av att barns särskilda utsatthet uppmärksammas särskilt inom ramen för denna exkluderingsgrund. Det kan till exempel röra sig om att barn utsätts för åga, kroppsliga bestraffningar, fysiska kränkningar samt hot och tvång i andra former än vad vuxna riskerar utsatthet för.

Med beaktande av den begränsade inskränkningen av religionsfriheten som ett nekat statligt stöd skulle innebära, statens skyldigheter främja och skydda barns rättigheter och

syftet med den föreslagna lagstiftningen, anser Barnombudsmannen att det, utöver konstaterad kränkning av barns rättigheter, bör vara tillräckligt att det finns *en risk* för att barns hälsa eller utveckling skadas för att statligt stöd ska nekas.

Kontroll av villkor för stöd

Utredningen anger att det finns begränsade möjligheter att följa upp organisationsbidrag, utöver möjligheten att genomföra översiktliga utvärderingar. Barnombudsmannen saknar en diskussion och analys av möjligheterna att återkommande granska huruvida de bidragsberättigade trossamfunden uppfyller demokratikriteriet, för att säkerställa att bidrag inte lämnas till trossamfund som utvecklats i en odemokratisk riktning. En jämförelse kan till exempel göras med de statsbidrag som delas ut som organisationsstöd till barn- och ungdomsorganisationer av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) där en prövning av om verksamheten är förenlig med demokratins idéer numera sker varje år.

Föredragande i ärendet har varit juristen Rebecka Pomerling.

AnnaKarin Hildingson Boqvist
vikarierande barnombudsman